

EEN ERFLATER

Ronald Prud'homme van Reine, *Rechterhand van Nederland. Biografie van Michiel Adriaenszoon de Ruyter* (De Arbeiderspers, Amsterdam 1966) 406 blz., prijs f65,-.

Michiel Adriaenszoon de Ruyter, voor velen een vaderlandse megaheld uit oudejongensboeken, is terug van weggeweest. In 1976 het herdenkingsjaar van Bestevaers sterfdag distantieerde minister-president den Uyl zich nog van de plechtigheid waarbij het marineschip De Ruyter te water werd gelaten, en de ingebruikneming in 1972 van een nieuw 100 gulden biljet met zijn beeltenis erop was meer toeval dan beleid geweest. En ook de sobere herdenking in de Nieuwe Kerk en een obligaat congres in Den Helder maakten van 1976 geen algemeen tot de verbeelding sprekend herdenkingsjaar. Twintig jaar eerder was dat, bij de herdenking van zijn driehondervijftigste geboortejaar nog heel anders geweest.

Nu, in de jaren 90, is het herdenken weer onder ons. Gretige publieks- en overheidsinstellingen hebben zich er met een ijver die past bij de moderne communicatiemaatschappij op gestort. Prud'homme van Reines boek is niettemin geen populair gelegenheidswerkje geworden. Al heeft hij een open oog voor de ups en downs van het nachleben van zijn held, hij beoogt een degelijke en serieuze biografie te bieden. Geen rare ambitie voor een historicus want in deze eeuw werd zo'n ambitieuze poging alleen ondernomen door de leidse hoogleraar Blok, in 1928. Diens boek was overigens niet het zoveelste uit de rij. Nauwkeuriger gezegd: het was het tweede. De eerste - direct al enorm uitgebreide - biografie verscheen van de hand van Gerard Brand in 1687. Dit laatste werk werd door velen gezien als een soort Bijbel, goed voor commentaar, maar niet voor herziening en verbetering. Bloks biografie geldt nu als conventioneel, volumineus en ook verouderd, want sindsdien zijn er wel allerlei deelstudies over onze held en diens wapenfeiten verschenen.

Prud'homme's ambitie was om met zijn boek aan de hand van nieuw bronnenonderzoek nieuwe vragen te stellen en nieuwe antwoorden te vinden. Was De Ruyter werkelijk Brands vrome vlootvoogd, hoe was zijn relatie tot De Witt, was hij een vernieuwend zeetacticus, een charismatisch leider, hoe was zijn privé-leven, hoe stond het met de persoonlijke financiën van bestevaer? De antwoorden op deze vragen komen na bladzijde 342 in de 'Epiloog en conclusie' aan bod. Het traditionele De Ruyter beeld wordt dan inderdaad duidelijk gerelativeerd en gnuanceerd.

Voordat het zover is heeft de lezer De Ruyters leven verdeeld over 10 hoofdstukken moeten volgen. Het is een erg lang verhaal. De tocht langs de Ruyters levenspad blijkt minder spannend dan iemand met jeugdherinneringen aan De Ruyter, bijvoorbeeld ontleend aan de onvolprezen 'Oud Goud' kinderboekenserie, zou denken. Dat heeft ook te maken met de manier waarop het verhaal is verteld. Misschien heeft de biograaf, in zijn streven om niet te mystificeren en zijn held 'in onbezodelde eer' te laten blinken,

zich toch te strak beperkt tot een stijl met korte beschrijven- en constaterende zinnen die maken dat het levensverhaal van 'de man met zout in zijn bloed' niet echt wil loskomen.

Een aantal keren slaagt Prud'homme er duidelijk wel goed in om een zekere sfeer te scheppen zoals in zijn beschrijving van de oploop van een woeste volksmassa voor het huis van de admiraal, die toen nog op zee was, in 1672. De oproerkraaiers daagden buurman en familielid Wessel Smit die zich bovenop de stoep had geposteerd om het huis en De Ruyters bibberende Anna van Gelder te beschermen uit met kreten als 'Gij dikke schelm, komt van de stoep, men zal U op zijn Jan de Wits handelen'. Uiteindelijk kwam het tot een veldslag 'die nog het meeste moet hebben weggehad van de twintigste eeuwse krakersrellen'. Alle commotie, veroorzaakt door de onrust na de executie van de De Witten, eindigde tenslotte - bij wijze van laatste oprisping - met een in de kiem gesmoorde aanslag op het leven van de admiraal door een naamloos indringer 'met een bol brood en een groot mes in de hand' die, net op tijd, door een dienstbode met een welgemikt trapje werd verjaagd.

Heel anders leest het einde van de admiraal, door de Staten met een veel te zwakke vloot tegen de Spanjaarden uitgezonden: 'De Ruyter stond omstreeks half vijf op het 'zonnedek' van De Eendracht bevelen uit te delen. Achtenvijftig jaar voer hij nu op zee... Dit was de achtste grote zeeslag waarin hij het opperbevel voerde. Misschien dacht hij nog eens terug aan de eerste zeeslag die hij streed tegen de Spanjaarden in 1641, precies 35 jaar geleden. Om zich heen zag De Ruyter de besneeuwde toppen van de bergen en de vulkaan De Etna. De winter van zijn leven was bijna aangebroken. Hij had de afgelopen maanden diverse vulkanen gezien 'die in 't gemeen grote brant van haar geven'. Voor de zoveelste maal braakten de vijandige kanonnen vurige kogels. Plotseling tuimelde de oude 'Bestevaer' vanaf zijn hoge positie twee meter naar beneden en kwam hij terecht op het opperdek. Een kanonskogel had het voorste deel van zijn linkervoet weggenomen en daarna de beide pijpen van het rechterbeen een handbreed boven de enkels verbrijzeld....'.

De zeeheld zou op kosten van de staat begraven worden in, zoals gebruikelijk was, een praalgraf. Typerend slot: het zou nog jaren duren voordat de familie en de admiraliteit de voorgeschoten rekeningen terugbetaald kregen.

De biografie, niet alleen de tweede, maar ongetwijfeld ook de laatste die deze eeuw werd geschreven, is mooi uitgegeven en geïllustreerd met een fotokatern met veel klein afgedrukte portretten, memorabilia en zeeslagen.

Kees Bogaerts

CULTURFILOSOFIE

H.W. von der Dunk, *Elke tijd is overgangstijd. Opstellen over onze omgang met de geschiedenis* (Prometheus, Amsterdam 1996), 303 blz., prijs f39,90.

'De verdonkerde Verlichting', zo luidt de titel van een van de opmerkelijkste opstellen in de nieuwe bundel van H.W. Von der Dunk. 'Wat we vandaag beleven kan als een algemeen, ingrijpend en jammerlijk faillissement van de erfenis van de Verlichting worden beschouwd', zo stelt hij. Die erfenis -

